

Warszawa, dnia 14 kwietnia 2017 r.

Prof. dr hab. n. med. Magdalena Bielska-Lasota
Zakład Promocji Zdrowia i Szkolenia Podyplomowego
Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego - Państwowy Zakład Higieny

Recenzja rozprawy doktorskiej na stopień doktora nauk o zdrowiu
Pani magister Agnieszki Paszko
pt. **„Ocena strategii zwalczania raka piersi w populacji kobiet województwa
świętokrzyskiego na podstawie wieloaspektowej analizy epidemiologicznej”**

Zlecona przez Radę Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku

Promotorem rozprawy jest dr hab. n. med. Stanisław Gózdź, dyrektor Świętokrzyskiego
Centrum Onkologii w Kielcach

Promotorem pomocniczym dr n. med. Michalina Krzyżak, adiunkt w Zakładzie Zdrowia
Publicznego Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku

Przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska Pani mgr zdrowia publicznego
Agnieszki Paszko stanowi oryginalne opracowanie naukowe, którego tematem jest ocena
strategii zwalczania raka piersi w województwie świętokrzyskim. Doktorantka dokonała tej
oceny, przy zastosowaniu metodologii zaproponowanej przez WHO – IARC i
implementowanej w krajach europejskich, zgodnie z zaleceniami opracowanymi na podstawie
wyników dużych populacyjnych projektów badawczych.

Doktorantka dokonała trafnego wyboru podejmując badania w zakresie oceny strategii
zwalczania raka piersi w populacji i rozwiązała ten problem prawidłowo, prowadząc do
poprawnie sformułowanych wniosków i rekomendacji, co w Polsce jest niezwykle ważne,
ponieważ częste zmiany prawne i organizacyjne w systemie ochrony zdrowia, sięgające
okresu transformacji ostatniej dekady poprzedniego stulecia, wciąż niosą ze sobą „stres
społeczny i ekonomiczny”. Jego wyrazem jest jedna z najniższych w Europie wyleczalność
raka piersi, opisywana w badaniach międzynarodowych (EUROCARE, CONCORD).

Rozprawa doktorska Pani mgr Agnieszki Paszko jest pierwszą w Polsce próbą naukowego opracowania podstaw do systematycznej oceny złożonego problemu, którym jest efekt zdrowotny interwencji – *Populacyjnego Programu Wczesnego Wykrywania Raka Piersi*, realizowanej w województwie świętokrzyskim od roku 2006. Wyniki badań prezentowane w rozprawie już w chwili obecnej pozwalają na oszacowania jaka jest liczba osób, których zgonom udało się zapobiec poprzez interwencję, którą jest oceniana strategia.

Badanie było finansowane przez NCBR (DZP/TRANSCAN III/168/2015 w związku z realizacją międzynarodowego projektu badawczego ERA-NET TRANSCAN 1/2015.

Projekt miał także pozytywną opinię Komisji Bioetycznej UM w Białymstoku.

Recenzowana rozprawa mająca formę maszynopisu książki liczy 179 stron. Układ pracy jest poprawny i zawiera następujące rozdziały: Wstęp, Cel pracy, Materiał i metody, Wyniki, Dyskusja, Wnioski, Streszczenie, Summary, Piśmiennictwo, Spis tabel, Spis rycin. Pracę poprzedza wykaz skrótów ułatwiający czytanie tekstu. Starannie dobrane Piśmiennictwo liczy 364 pozycje. W rozprawie zamieszczono materiał ilustracyjny w formie bardzo starannie opracowanych tabel (68) oraz rycin (43).

Treść książki jest ułożona w logicznej strukturze. Obszerniejsze rozdziały są podzielone na zatytułowane i ponumerowane podrozdziały zawierające zwięzłe opisy istotnych i powiązanych w całość zagadnień, co czyni pracę przejrzystą i zwartą. Sformułowany poprawnie tytuł rozprawy jest spójny z celem i dalszą treścią rozprawy oraz wnioskami i zaleceniami.

Obszerny wstęp z przywołaniem bogatej literatury krajowej i światowej zawiera omówienie najważniejszych zagadnień w epidemiologii raka piersi na świecie, z omówieniem czynników ryzyka zachorowania o znaczeniu epidemiologicznym, wśród nich wieku oraz miejsca zamieszkania chorej. Wiek jest najsilniejszym i niemodyfikowalnym czynnikiem ryzyka zachorowania, natomiast miejsce zamieszkania, jest zwykle powiązane z jakością programu wczesnego wykrywania oraz standardem leczenia, a zatem jest modyfikowalne i nie powinno mieć znaczenia dla wyleczalności chorych.

Dalej, Doktorantka przedstawiła czynniki rokownicze, które są podstawą wyboru leczenia na poziomie indywidualnym a w perspektywie populacji, obok wieku i miejsca zamieszkania, wpływają na wyleczalność chorych na raka mierzoną wskaźnikiem 5-letnich i wielo- letnich przeżyć.

Wieloletni przebieg choroby nowotworowej uniemożliwia bieżącą ocenę efektu zdrowotnego strategii poprzez zastosowanie swoistego wskaźnika, którym jest wskaźnik

przeżyć populacyjnych we wczesnym okresie działania programu, ponieważ wiąże się z wieloletnią obserwacją chorego, toteż na tym etapie Doktorantka posłużyła się wskaźnikami pośrednimi: struktury i procesu, które po latach złożą się na miarę sukcesu w wyleczalności raka piersi w województwie świętokrzyskim, o ile jakość strategii i leczenia nie ulegnie niekorzystnej zmianie.

W tym miejscu, Doktorantka omówiła istotne ograniczenia związane z metodologią prowadzenia badań dotyczących oceny skuteczności zdrowotnej strategii Polsce, stąd m.in. wynikała potrzeba zastosowania szerokiego wachlarza wskaźników i metod, których spójność gwarantowała poprawne wnioskowanie dotyczące oceny strategii.

Doktorantka sprostowała także temu wyzwaniu.

Uwzględniając powyższe Doktorantka sprecyzowała cel główny, którym była ocena strategii zwalczania raka piersi w województwie świętokrzyskim i określiła narzędzia, którymi są wskaźniki *Cancer Health Indicators* opracowane w ramach europejskiego projektu EUROCHIP i zalecane do oceny zwalczania nowotworów złośliwych w krajach europejskich. Realizację celu pracy Doktorantka zaplanowała poprzez cele szczegółowe, tj.: analizę wybranych wskaźników epidemiologicznych dotyczących rozpowszechnienia raka piersi, analizę wybranych czynników rokowniczych oraz analizę zastosowanych procedur diagnostycznych i leczniczych u chorych na raka piersi w województwie świętokrzyskim.

W ramach międzynarodowego konsorcjum badawczego Doktorantka uczestniczyła w przygotowaniu unikalnej bazy danych opartej na populacyjnych danych Świętokrzyskiego Biura Rejestracji Nowotworów w Kielcach, powiązanych z informacjami klinicznymi o znaczeniu rokowniczym, a następnie obliczyła standaryzowane i porównywalne wskaźniki, które poddała analizom w kontekście zmian epidemiologicznych, w okresie przed- i po- implementacji interwencji, którą jest *Populacyjny Program Wczesnego Wykrywania Raka Piersi*. Ponadto Doktorantka dokonała tych analiz w stosunku do wyodrębnianych grup ryzyka związanego z wiekiem (adresatki interwencji) i miejscem zamieszkania (mieszkanki miasta i wsi).

Na podstawie przeprowadzonych analiz Autorka wykazała, że poziom zagrożenia rakiem piersi w województwie świętokrzyskim podlega korzystnym zmianom, lecz zmiany te są zróżnicowane w zależności od wyodrębnionych grup ryzyka, co wydaje się być wynikiem zróżnicowanej jakości programów wczesnego wykrywania jak również diagnostyki i leczenia.

Doktorantka powołuje się na wyniki badań w kraju, w których opisano podobne trendy i zmniejszające się zróżnicowanie w zagrożeniu rakiem piersi pomiędzy miastem a wsią. Proces ten jest wynikiem wzrastającej zachorowalności, której znaczącą komponentą

jest poprawa wykrywalności, co na wsi zmieniało się szybciej niż w mieście. Zmiany te zachodzą przy równoczesnym podobnym w obu populacjach, niewielkim spadku umieralności, co świadczy o poprawie wykrywalności i zapewne także poprawie wyleczalności chorych w wyniku coraz szerszego stosowania nowych leków i nowych technologii medycznych.

W liczącej 31 stron Dyskusji Doktorantka omówiła wyniki swoich badań na tle innych regionów Polski oraz świata w sposób świadczący o dużej znajomości problemu szeroko omawianego w cytowanym piśmiennictwie. Dyskusję Autorka poprowadziła w sposób logiczny i precyzyjny. Liczne cytowania zostały właściwie dobrane. Autorka wykorzystując bardzo obszerne piśmiennictwo przedyskutowała problem zagrożenia rakiem piersi i zwróciła uwagę na nierówności w poziomie zachorowalności i umieralności pomiędzy miastem i wsią. Odniosła je do wyników badań dotyczących wybranych czynników rokowniczych koncentrując się na stopniu zaawansowania choroby. W Dyskusji Doktorantka zwraca uwagę na wzrost proporcji chorych na raka piersi w miejscowym stopniu zaawansowania świadczący o poprawie wykrywalności choroby, do czego przyczynia się prowadzony od roku 2006 skryning populacyjny, co ma znaczenie w wyleczalności chorych. W Dyskusji Autorka odniosła się również do oceny diagnostyki i leczenia wczesnego raka piersi, głównie wykrywanego w programach skryningowych, odnosząc się do wskaźników oceny dostępności do leczenia oszczędzającego pierś.

Wnioski (w liczbie 6) podsumowujące ocenę strategii zwalczania raka piersi w populacji kobiet województwa świętokrzyskiego na podstawie wieloaspektowej analizy epidemiologicznej wynikają z wyników badań oraz dyskusji. Autorka wykazała, że wzrost zachorowalności na raka piersi u adresatek skryningu, tj. w grupie wieku 50-69 lat oraz poprawa struktury stopnia zaawansowania choroby w tej grupie wieku świadczą o poprawie wykrywalności raka piersi w województwie.

W tej części Doktorantka zawarła też rekomendacje dotyczące intensyfikacji badań wykrywczych w grupach wyższego ryzyka.

W opinii recenzenta projekt badawczy Doktorantki oparty na wtórnym wykorzystaniu bazy danych populacyjnego RN w powiązaniu z danymi klinicznymi jest oryginalny i bardzo ważny. Populacyjne wskaźniki pośrednie obliczone w wyniku przeprowadzonych badań rzucają istotne światło na przyczyny niskiej wyleczalności raka piersi w województwie oraz w Polsce i w związku z tym stanowią dobrze zdefiniowaną podstawę do dalszego planowania polityki zdrowotnej w tym obszarze.

Ponadto, w opinii recenzenta, szczególnie ważnym aspektem badania są zmierzone nierówności w zdrowiu na niekorzyść ludności wiejskiej oraz starszych grup wieku, które wskazują na konieczność intensyfikacji działań w terenach wiejskich. oraz u osób starszych, nieobjętych skryningiem.

Wreszcie, podkreślić należy, że badanie miało zapewnione finansowanie z Narodowego Centrum Badań i Rozwoju, co warunkowało jego powodzenie. Ponadto badanie było realizowane w ramach międzynarodowego konsorcjum badawczego, co gwarantuje wysoką jakość wyników, które stanowią fragment badań europejskich.

Reasumując, cel pracy został zrealizowany w wyniku przeprowadzenia badań własnych i prawidłowej analizy wyników i dyskusji. Sformułowane wnioski mają charakter poznawczy a ponadto stanowią podstawę do podejmowania kluczowych decyzji w zakresie zwalczania raka piersi.

Pracę doktorską Pani mgr Agnieszki Paszko oceniam bardzo wysoko . Doktorantka osiągnęła postawiony cel, wykazała się znajomością tematu i samodzielnie rozwiązała podjęty problem naukowy. Zwraca uwagę wysoka staranność edytorska i redakcyjna pracy.

Ze względu na dotychczasowy brak literatury w tym zakresie w Polsce oraz z uwagi na innowacyjność metodologii polegającej na systematycznej ocenie ściśle zdefiniowanych, porównywalnych wskaźników posiadających licznik i mianownik, badanie Pani mgr Agnieszki Paszko powinno zostać opublikowane z zaleceniem potraktowania wyników jako badania pilotażowego w kraju, szczególnie w sytuacji najnowszych zmian prawnych (ustawa z dn. 9 marca br.) które wiążą się z potrzebą zastosowania zdefiniowanych wskaźników do pomiaru efektywności zdrowotnej świadczeń w onkologii.

Po zapoznaniu się z rozprawą doktorską Pani mgr Agnieszki Paszko stwierdzam, że spełnia ona wszystkie wymogi stawiane rozprawom doktorskim na stopień doktora nauk o zdrowiu zgodnie z art.13 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2003 r. Nr 65 poz. 595 z późn. zm.).

W związku z powyższym wnoszę do Wysokiej Rady Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku o wyróżnienie pracy i dopuszczenie Pani magister Agnieszki Paszko do dalszych etapów przewodu doktorskiego.